

Ключові слова: мотивація, пізнавальний інтерес, гумористична ситуація, проблемне навчання, рольова гра.

Кобзарь Е.И., Лешнева Н.А. Пути повышения мотивации при обучении английскому языку на неязыковых факультетах. В статье рассматриваются некоторые пути повышения мотивации при обучении английскому языку. Даются практические рекомендации по применению юмористических ситуаций, элементов проблемного обучения и ролевых игр с целью повышения мотивации.

Ключевые слова: мотивация, познавательный интерес, юмористическая ситуация, проблемное обучение, ролевая игра.

Kobzar O., Leshnyova N. Ways of Increasing Motivation in Teaching English at Non-linguistic Departments. Some ways of increasing motivation in teaching English are considered in the article. Practical recommendations concerning the use of humorous situations, the elements of brain-storming and role playing for increasing motivation are given.

Key words: motivation, cognitive interest, a humorous situation, brain-storming, role play.

У наш час, коли Україна стоїть на шляху до Європейської інтеграції, особливого значення для фахівців у різних галузях науки та техніки набуває володіння іноземною мовою. Оскільки ефективність навчання тісно пов'язана з мотивацією, однією з найважливіших задач, що стоять перед педагогами сьогодні, є пошук методів навчання, які підвищують мотивацію навчальної діяльності студентів.

Найціннішим мотивом навчальної діяльності виступає пізнавальний інтерес [20: 26]. У педагогічній практиці пізнавальний інтерес розглядається як стимул процесів навчання та виховання, як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів, ефективний інструмент викладача, який дозволяє йому зробити процес навчання привабливим, виділити у навчанні саме ті аспекти, які можуть привернути до себе недовільну увагу студентів, примусять активізувати їх мислення, захоплено працювати над навчальним завданням [20: 21].

Активізація навчальної діяльності студентів – актуальна проблема, тому під час навчання іноземних мов викладачам слід приділяти особливу увагу прийомам та методам, які активізують пізнавальний процес.

УДК 378.016:811.111

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Кобзар О.І., Лешньова Н.О. (Харків)

У статті розглядаються деякі шляхи підвищення мотивації при навчанні англійської мови. Даються практичні рекомендації з використання гумористичних ситуацій, елементів проблемного навчання та ролевих ігор з метою підвищення мотивації.

Найважливішим джерелом активності студента у навчальному процесі є його інтерес, один з найбільш ефективних та потужних збуджувачів уваги [18: 22]. Винятковість уваги особистості визначається особливостями її мотиваційної сфери. Відповідної спрямованості увазі надає пізнавальна потреба, на якій базується прогрес науки, захоплене пізнання нового. Ця потреба проявляється у вигляді допитливості. Важливий фактор – зацікавлене ставлення до об'єкту пізнання. Створення зацікавленого ставлення до навчання – важлива проблема, яка хвилює викладачів на протязі усієї історії педагогіки [18: 9; 1; 5].

Цілеспрямований вплив на емоційну сферу студентів веде до підвищення мотивації при вивченні іноземної мови, оскільки функція емоцій полягає у наведенні суб'єкту на їх дійсне джерело, у тому, що емоції сигналізують про особистий сенс подій, які відбуваються у його житті. При цьому емоції виражають значення змісту діяльності суб'єкту та спонукають його до відповідної діяльності [17: 304-305].

Одним з найбільш ефективних засобів емоційного впливу на аудиторію є гумор, він допомагає підтримувати живий інтерес та увагу, створювати сприятливу емоційну атмосферу на занятті. Коли викладач і студенти сміються разом, вони разом йдуть шляхом перетворення навчальної групи у колектив [15: 231]. Груповий настрій має велику імпульсивну силу, динамічність, значною мірою впливає на поведінку людей. Психологи вважають, що сміх виступає як засіб згуртованості людей [10]. При цьому ефект солідарності, який характеризує будь-яку колективну діяльність, стає особистим спонукачем діяльності кожного [6: 68].

Ми рекомендуємо використовувати у навчальному процесі гумористичні ситуації та анекдоти, які ілюструють навчальний матеріал, під час навчання різних аспектів мови – фонетики, лексики, граматики, аудіювання.

При навчанні фонетики доцільно використовувати ситуації, гумористичний ефект яких ґрунтується на неправильній або діалектній вимові. Наприклад:

WIFE: – *That new maid of ours must be from New York. She speaks of the nursery as the “noisery”.*

HUSBAND: – *Well, I rather think that's the way it should be pronounced* [25].

При навчанні лексики певний інтерес викликають ситуації, гумористичний ефект яких ґрунтується на полісемії. Наприклад:

Caller: *“I wonder if I can see your mother, little boy. Is she en-gaged?”*

Willie: *“Engaged! She's married.”* [25].

Для студентів немовних факультетів особливий інтерес представляють ситуації, в яких використовується фахова термінологія. Наприклад:

TEACHER: – *“Every day we breathe oxygen. What do we breathe at night, Willie?”*

WILLIE: – *“Nitrogen.”* [25].

Різні граматичні явища доцільно проілюструвати, використовуючи гумористичні ситуації. Наприклад, при вивченні герундія:

– *What's the difference between a camel and a man?*

– *Er... well, a camel can go on working for a week without drinking, whereas in the case of a man it is the other way round. A man can go on drinking for a week without working.* [25].-

Вдало підібрана гумористична історія запам'ятовується краще, ніж будь-яке правило, активізує творчі здібності студентів.

Під час навчання аудіювання слід звернути особливу увагу на відбір матеріалу. Щоб студенти дійсно сконцентрувалися на змісті іншомовного тексту, цей зміст завжди повинен бути новим для них і цікавим [2]. Прийом новітності є одним з важливих методичних прийомів, що використовуються для підвищення інтересу до предмету [17: 159; 5: 173]. Цікавість є однією зі складових частин мистецтва викладання [4].

Гумор – це не лише один із засобів посилення емоційності усного слова, але й засіб зняття напруження у стомлених слухачів [10]. Гумор допомагає перебороти психологічний бар'єр, забезпечує інтерес до заняття, створює на занятті атмосферу емоційного підйому, яка стимулює роботу психічних процесів уваги, мислення, пам'яті, творчості, приносить відчуття радості та велике моральне задоволення, значно підвищує мотивацію навчання.

Слід відзначити важливу роль використання елементів проблемності у підвищенні мотивації навчання, оскільки під час вирішення проблемної ситуації виникає пізнавальний інтерес, який вважається потужним мотивом навчання. У пізнавальному інтересі

чітко виражена спрямованість на певний об'єкт, до пізнання якого прагне студент. У навчанні найчастіше викликають здивування студента та створюють його у проблемну ситуацію такі елементи, як новітність інформації, незвичайність, несподіваність, дивність, невідповідність його колишнім уявленням. У сукупності вони є найсильнішими збуджувачами пізнавального інтересу, які загострюють емоційно-мисленнєві процеси. Саме вони змушують спостерігати, вести пошук, здогадуватися, знаходити вихід з проблемної ситуації [19: 30]. У вирішенні будь-якої задачі присутня частка відкриття. Задача, яку вирішують студенти, кидає виклик їхній допитливості, примушує їх до винахідливості, та якщо вони вирішують її власними силами, вони відчують напруження розуму, яке веде до відкриття, та насолоду радістю перемоги [14]. Відчувши радість подолання проблемної ситуації, радість пізнання, студент запам'ятає її, та поступово вирішення проблемних ситуацій перейде у захоплення і, в решті решт, перетвориться в інструмент його професійної діяльності [3: 15].

Основними джерелами проблемності при навчанні граматики англійської мови є такі типові протиріччя, які повинні вирішуватися в результаті взаємодії викладача і студентів та які створюють мисленнєву базу активного пізнання [7: 39-40]: протиріччя між старими знаннями і новими фактами; між рівнями знань; між думками студентів; між науковими та практичними знаннями [8: 264].

На основі правил створення проблемних ситуацій, керування процесом засвоєння знань у проблемній ситуації [11] нами розроблена система проблемних ситуацій, які доцільно використовувати при навчанні студентів граматики англійської мови.

М. Махмутов визначає декілька основних способів створення проблемних ситуацій [12]. Розглянемо лише деякі з них.

1. Спонування студентів до теоретичного пояснення явищ, фактів, зовнішньої розбіжності між ними. Наприклад, при вивченні Participle I у функції обставини перед студентами ставиться завдання – пояснити причину використання перфектної та неперфектної форм дієприкметника:

Reading a book, he smiled.

Having read the book, he returned it to the library.

2. Використання учбових ситуацій, які виникають при виконанні студентами практичних завдань на занятті або вдома під час самостійної роботи. Наприклад, при вивченні кількісних числівників студенти засвоїли, що у сполученнях типу “three million people” числівник “million” не має закінчення –s, але вдома під час читання текстів вони зустрічають сполучення “millions of people”. Звичайно студенти у результаті аналізу такої ситуації самі формують проблему.

3. Учбові проблемні завдання на пояснення граматичного явища та пошук його практичного використання. Наприклад, студентам дається завдання – пояснити використання конструкції “there is” та зробити висновки про випадки її використання:

There is a book on the table.

The book is on the table.

4. Спонування студентів до аналізу фактів та явищ, що створює протиріччя між їх уявленнями та науковими поняттями про ці факти. Проілюструємо цей спосіб прикладом, коли у підрядному реченні часу замість майбутнього часу використовується теперішній, на відміну від додаткових підрядних речень:

I don't know when he will come.

I'll tell him about it when he comes.

Використання у навчальному процесі проблемних ситуацій сприяє розвитку пізнавальної самостійності студентів та формуванню творчої особистості.

Ігрові процеси у навчанні також вважаються важливим засобом збудження інтересу до навчання, вони мають значний потенціал, оскільки студент залучається до практичної діяльності, накопичує пізнавальний досвід, вирішуючи ігрові завдання [19: 9].

Рольова гра визнана як іноземними, так і вітчизняними педагогами [21; 22; 23; 24; 6; 13; 16] найбільш ефективним методом активного навчання усного мовлення.

Рольові ігри спрямовані на приведення у дію механізмів мотивації, а отже й на підвищення ефективності навчання усного мовлення. Гра є особливим типом діяльності, в якому мотив полягає у самому процесі, у змісті самої дії [16:209]. Вона одночасно спирається на свідоме та підсвідоме оволодіння навчальним предметом, впливає на емоційну сферу студента з метою полегшення запам'ятовування

начального матеріалу. У рольовій грі створюються умови для використання усіх засобів впливу на психіку студента, при цьому додержується принцип індивідуального навчання через групове [16: 196; 6: 73].

До переваг рольових ігор можна віднести й такі якості: максимальне наближення до реальних умов виробництва, широка самостійність учасників гри, прийняття рішень, які моделюють реальну комунікативну ситуацію [9: 193].

Викладачами кафедри англійської мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна розроблений комплекс рольових ігор ("My Family", "Meals", "The City I Live in", "University. My Speciality", "Business Contacts", "Scientific Conference"), які послідовно вводяться до навчального процесу за мірою зростання їх складності. Усі рольові ігри складаються з трьох етапів: підготовчий, ігровий та заключний. На підготовчому етапі вводиться лексико-граматичний матеріал та виконуються тренувальні та комунікативні вправи, спрямовані на його засвоєння. На ігровому етапі кожний студент одержує картку, в якій вказана його роль та чітко сформульована комунікативна задача, але не вказані лексичні засоби, необхідні для її вирішення. Під час рольової гри студенти використовують знання, одержані на підготовчому етапі, самостійно обирають лексичні та граматичні засоби, необхідні у певній комунікативній ситуації, а також демонструють свої творчі здібності. Заключний етап, під час якого підводяться підсумки спільної роботи студентів, також має велике значення, оскільки, як вважають психологи, усвідомлення студентами результатів своєї діяльності, відчуття успішності цієї діяльності дуже важливі з точки зору підвищення мотивації [1: 8].

Багаторічний досвід показує, що використання усіх цих прийомів та методів у навчальному процесі значно підвищує мотивацію навчання англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів нелінгвістичних навчальних закладів: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Н.О. Арістова. – К.: Ін-т вищ. освіти АПН України, 2008. – 20 с.
2. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам / В.В. Беляев. – М.: Просвещение, 1965. – 227 с.
3. Вергасов В.М. Проблемное обучение в высшей школе / В.М. Вергасов. – К.: Вищ. шк., 1977. – 94 с.
4. Гаврилов В.А. Проблемное обучение в средней школе / А.В. Гаврилов. – Кишинев: Киш. ГУ, 1973. – 23 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
6. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам / Г.А. Китайгородская. – М.: МГУ, 1986. – 176 с.
7. Коротких Г.И. Чтение проблемных лекций на иностранном языке / Г.И. Коротких // Проблемное обучение и методы организации познавательной деятельности студентов в общей системе обучения в вузе. – Кемерово: Кем. ГУ, 1983. – С. 37–45.
8. Кудрявцев Т.В. Психология технического мышления / Т.В. Кудрявцев. – М.: Педагогика, 1975. – 223 с.
9. Леонтьев А.А. Психология общения / А.А. Леонтьев. – Тарту: Тарт. ГУ, 1974. – 219 с.
10. Маркичева Т.Б. Мастерство публичного выступления / Т.Б. Маркичева, Е.А. Ножин. – М.: Знание, 1989. – 176 с.
11. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М. Матюшкин. – М.: Педагогика, 1972. – С. 181–186.
12. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе / М.И. Махмутов. – М.: Просвещение, 1977. – 240 с.
13. Пассов И.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / И.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
14. Пойа Д. Как решать задачу / Д. Пойа. – М.: Учпедгиз, 1965. – 207 с.
15. Синько Л.В. Требования к учителю-специалисту интенсивного обучения / Л.В. Синько // Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – К.: Вищ. шк., 1988. – С. 228–232.
16. Тер-Саакянц Г.М. Применение ролевой игры / Г.М. Тер-Саакянц, Н.А. Красовская // Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – К.: Вищ. шк., 1988. – С. 194–208.
17. Харенко В.М. Эмоциональные средства регулирования межличностных отношений / В.М. Харенко // Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – К.: Вищ. шк., 1988. – С. 304–320.
18. Шадриков В.Д. Познавательные процессы и способности в обучении / В.Д. Шадриков, Н.П. Анисимова, Е.Н. Корнеева. – М.: Просвещение, 1990. – 142 с.
19. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1971. – 352 с.
20. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.

21. Black V. Speaking Advanced / V. Black, M. Mc Norton, A. Malderez, S. Parker. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 102 p.
22. Golebiowska A. Getting Students to Talk / A. Golebiowska. – Prentice Hall International (UK) Ltd, 1990. – 161 p.
23. Ladousse G.P. Role Play / G.P. Ladousse. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 181 p.
24. Livingstone C. Role Olay in Language Learning / C. Livingstone. – London: Longman, 1983. – 127 p.
25. Pocheptsov G.G. Language and Humour / G.G. Pocheptsov. – Kyiv: VYSCA SKOLA, 1982. – 327 с.

© О.І. Кобзарь, Н.О. Лешньова, 2010